

in Oost- en Westvoorne vindt men eerst een eeuw later (1206) gewag gemaakt¹¹⁴⁾, terwijl het heerlijk huis te Oostvoorne sedert 1226¹¹⁵⁾, dat te Westvoorne in 1254 voorkomt¹¹⁶⁾. Hier, op deze sloten, woonden de heeren van Voorne; zij hadden er een kapellaan¹¹⁷⁾, die hun archief verzorgde¹¹⁸⁾. Geestelijk vormde de heerschappij reeds omstreeks het midden der 13^e eeuw een dekenij, met kerken te Westvoorne (Somerlant), Oostvoorne, Abbenbroek, Rugge en Maerlant, later Brielle geheeten¹¹⁹⁾.

Maken wij nu een omwandeling door de bezittingen der heeren van Voorne, dan vinden wij eerst, naast de beide Voorne's, Rockanje, dat in 1330 bedijkt werd en kort daarna een heerlijke korenmolen had¹²⁰⁾. Aan de overzijde der Gote de bedijkingen: Zwartewaal, voor het eerst in 1332 vermeld¹²¹⁾, Hellevoet, Cothsouwe¹²²⁾, Abbenbroek¹²³⁾, Veechoec¹²⁴⁾.

Beschermd door de duinen van Westvoorne lagen verschillende gorzen, die al in het begin der 13^e eeuw bedijkt werden: Somerlant¹²⁵⁾, Middellant en Oosthoec, aan de abdij Ter Does gegeven¹²⁶⁾, doch door dit stift in 1231 verkocht¹²⁷⁾; terwijl de schorren Dirksland en Grijsoord door Graaf Floris V aan heer Aelbrecht eerst verpand, daarna verkocht werden¹²⁸⁾. Meer tegen Schouwen aan lagen Bommenede en Dreischor¹²⁹⁾; eerstgenoemd gors door de Voorne's aan Ter Does geschonken¹³⁰⁾.

Op Noord-Beveland was de heer van Voorne van ouds leenman der Utrechtsche kerk voor verschillende tienden¹³¹⁾, eveneens van deze kerk schijnt het bezit op Tholen afkomstig te zijn, in de buurt van Poortvliet en Scherpenisse¹³²⁾, waarover boven¹³³⁾ reeds gesproken werd.

Meer naar het noorden, in Riederwaard, bezat heer Aelbrecht, wel door koop of bedijking, een hoeve, die hij in 1280 aan een nicht in leen gaf¹³⁴⁾, terwijl de vijftig gemeten in Katendrecht, waarmede de vrouw van Voorne in 1327 Dirc Symonsz. van Teylingen beleende, waarschijnlijk Teylingsch bezit waren¹³⁵⁾. Verder oostwaarts bezat Gerard van Voorne, zonder dat wij weten hoe, het ambacht van Over-Sliedrecht, gelegen bij den tol van Niemansvriend, en beleende daarmede, in 1289, heer Henric, heer van de Lecke¹³⁶⁾; het ging in 1327 als Voornsch leen over op Dirc Symonszoon van Teylingen¹³⁷⁾. Nog meer naar het oosten, onder Vreeswijk, hield de heer van Voorne, op het einde der 13^e eeuw, de gift van de kerk en de was-

¹¹⁴⁾ Als voren, I. n°. 206, § 2.

¹¹⁵⁾ Als voren, n°. 299, 362, 465.

¹¹⁶⁾ Als voren, n°. 588.

¹¹⁷⁾ 1283. Bartholomeus, pastoor te Rugge en kapellaan des heeren van Voorne, maakt zijn testament (de Fremery, Suppl. n°. 222).

¹¹⁸⁾ v. Riemsdijk, Tresorie, bl. 659, vgl. bl. 561. — De heeren van Voorne hadden een bijzonderen jaarslij: Bijdr. Vad. Gesch. 3^e reeks, deel IX, bl. 105.

¹¹⁹⁾ Stuk door mij afgedrukt: Bijdr. Hist. Gen. Utr. 49, bl. 268; vgl. de Fremery, Suppl. n°. 209.

¹²⁰⁾ Reg. Hann. bl. 188, 258, 282. Het wordt 1220 al genoemd: Oork. Holl. I. n°. 269.

¹²¹⁾ v. Mieris, II. bl. 529.

¹²²⁾ Beiden genoemd 1220: Oork. Holl. I. n°. 269.

¹²³⁾ Vermeld in het verdrag van 1206: Oork. Holl. I. n°. 206, § 4.

¹²⁴⁾ Genoemd sedert 1318: Reg. Hann. bl. 76.

¹²⁵⁾ de Fremery, Suppl. n°. 58.

¹²⁶⁾ Oork. Holl. I. n°. 269, 299 en 316. — Uit n°. 194 en 242 (dit laatste verkeerd gedateerd) blijkt dat Hugo van Voorne in 1203 advocaat der abdij was.

¹²⁷⁾ de Fremery, Suppl. n°. 66.

tinsigen, benevens de dienstlieden van het hof aldaar; Huibert van Vianen werd daarvan achterleenman¹³⁸⁾. In het land van Arkel vinden wij den heer van Voorne in het bezit van rechten onder Akoy en Dalem gelegen, waarmede verschillende leenmannen beleend werden¹³⁹⁾.

Benoodden de Maas, in het Westland, hadden de Voorne's een uitgebreid bezit, waaruit hun bloedverwanten de heeren van Naeldwijk en van der Woert gegoed werden. De hiermede verband houdende vraagstukken zullen t. z. t. een nader onderzoek noodig maken. Het zou ons te ver van den weg afvoeren om hierop te dezer plaatse dieper in te gaan.

Een leenbezit heel in Westfriesland, onder Schermer, Mijsen en Ursem gelegen, was waarschijnlijk terug te voeren op grafelijke belooning na een der expedities van Floris V tegen de Friezen¹⁴⁰⁾.

Al deze grondheerlijke bezittingen werden in 1328 nog aanmerkelijk uitgebreid, doordat de heer van Voorne en zijn zoon Aelbrecht zich verplicht hadden de som van 600 pond holl., die de graaf hun betaald had als afkoop der hun toekomende vervallen van Zeeland, in Holland te zullen beleggen.¹⁴¹⁾ Zij verwierven daardoor land, erfuren, een molen en andere rechten in Zandambacht ('s-Gravenzande), Maasland, Monster, Rijswijk, Warmond, Noordwijk en Zwammerdam. Al deze renten dienden in 1332 weder gedeeltelijk als onderpand der 1000 pd. holl., die heer Gerard bij testament voor zijn dochter vastlegde.¹⁴²⁾

* * *

Het spreekt van zelf dat de heer van Voorne, evenals de andere leenmannen der graven van Holland, uit voornoemde bezittingen de gebruikelijke rechten trok, als daar waren renten, cijnsen, erfuren, landwinning, tienden, hoenders, visscherijen, enz. Van gansch anderen aard echter waren een reeks rechten, waaraan wij nu onze aandacht willen wijden, en die bewijzen dat de heer van Voorne geheel als soeverein optrad. Dit blijkt in de eerste plaats niet alleen uit zijn verhouding tot de inwonenden van zijn gebied, maar ook uit die, waarin zijn leenmannen tot hem stonden. Treft het ons reeds dat de heer van Voorne een voor Holland ongewoon aantal vazallen onder zich heeft, nog meer treft het ons dat hij, buiten bemoeiing van den lands-

¹³⁸⁾ Oork. Holl. II. 373 en 506; de Fremery, Suppl. n°. 177, vgl. v. Mieris II, bl. 617, waaruit blijkt dat het „eigen goed“, dus geen leengoed was.

¹³⁹⁾ Genoemd 1206; Oork. Holl. I. n°. 206, § 2, vgl. § 17.

¹⁴⁰⁾ Oork. Holl. I. n°. 269 en 362.

¹⁴¹⁾ Oork. Holl. I. n°. 221 (vgl. de Frem. n°. 27) en II n°. 972.

¹⁴²⁾ Oork. Holl. I. n°. 186, 198, 206, §§ 2 tot 4 en 17.

¹⁴³⁾ Kol 295.

¹⁴⁴⁾ Oork. Holl. II. n°. 338; hij breide hier zijn bezit nog uit: ald. n°. 534.

¹⁴⁵⁾ Reg. Hann. bl. 162.

¹⁴⁶⁾ Oork. Holl. II. n°. 689 en de Fremery, Suppl. n°. 255.

¹⁴⁷⁾ Reg. Hann. bl. 162; vgl. Ned. Leeuw, 1926, kol. 207.

¹⁴⁸⁾ de Fremery, Suppl. n°. 261.

¹⁴⁹⁾ De heer van Voorne had 1305 met de heeren van Arkel en Culenburg strijd over de grenzen der heerlijkheid Akoy: van Mieris, II. bl. 51. — Voor beleeningen o.a. Brom, Lijst van Oork. n°. 2890; Reg. Hann. bl. 65, 252 (vgl. v. Mieris, III, bl. 445), 270; Reg. Voorne AB, fol. 102 v°.—103, B, f°. 101 v°.—102 v°.

¹⁴⁰⁾ Oork. Holl. II. n°. 952. Deze inkomsten worden nog 1832 als Voornsch bezit gemeld: van Mieris, II. bl. 529.

¹⁴¹⁾ v. Mieris, II. bl. 471—475.

¹⁴²⁾ Als voren, bl. 529.